

4

Upadek Napoleona

NA CO BĘDĘ ZWRACAĆ UWAGĘ:

- jaki był przebieg wyprawy Napoleona na Rosję,
- dlaczego Wielka Armia Napoleona poniosła w Rosji klęskę,
- jak doszło do upadku cesarza Francuzów.

■ Wyprawa na Rosję

Chociaż Francja pod rządami Napoleona była w Europie potęgą, to jednak cesarzowi nie udało się pokonać Wielkiej Brytanii. Blokada kontynentalna nie skłoniła Brytyjczyków do kapitulacji, ponieważ wiele państw łamało zakaz handlu przynoszący im straty finansowe. Wśród tych krajów była Rosja. Aby zmusić ją do przestrzegania blokady, Napoleon wyruszył na kolejną wojnę.

W **1812 roku** Napoleon zgromadził olbrzymie siły zwane **Wielką Armią**. Liczyła ona ponad 400 tysięcy żołnierzy. Oprócz Francuzów służyli w niej między innymi Polacy, Włosi, Austriacy i Niemcy. W czerwcu 1812 roku Wielka Armia wkroczyła na terytorium Rosji, a w połowie sierpnia Napoleon zdobył Smoleńsk. Początkowo Rosjanie unikali decydujących starć. Do wielkiej bitwy doszło dopiero we wrześniu **1812 roku** w pobliżu wsi **Borodino** niedaleko Moskwy. Francuzom nie udało się ostatecznie rozbić armii przeciwnika, jednak wycofanie się Rosjan otworzyło Napoleonowi drogę na Moskwę.

Bitwa pod Borodino trwała trzy dni i była niezwykle krwawa. Zginęło w niej około 80 tysięcy żołnierzy. Zmagania zakończyły się odwrótem armii rosyjskiej.

■ Odwrót Wielkiej Armii

W połowie września 1812 roku **Wielka Armia wkroczyła do Moskwy**, dawnej stolicy Rosji. Okazało się to jednak pozornym sukcesem, ponieważ w mieście nie było wówczas cara, jego wojska i większości mieszkańców. Co więcej, Rosjanie wywieźli z Moskwy zapasy żywności i podpalili miasto. Armia Napoleona znalazła się w pułapce, na dodatek zbliżała się surowa rosyjska zima, na której przetrwanie żołnierze nie byli przygotowani. W tej sytuacji Napoleon zarządził odwrót.

Wielka Armia wycofywała się przez bezkresne obszary Rosji w niezwykle trudnych warunkach. Żołnierze umierali z powodu głodu, mrozu i chorób. Na trasie odwrotu wojsk Napoleona Rosjanie stosowali **taktykę spalonej ziemi**. Dodatkowo nekali wycieńczonych Francuzów **wojną podjazdową**. Brakowało domów na kwatery dla wojska, w których można by odpocząć. Żołnierze musieli biwakować na dworze w mrozie. Nie było żywności, gdyż jej zapasy zostały przez ludność rosyjską ukryte lub zniszczone. W armii zapanował głód i choroby. Z wyprawy na Rosję wróciło niecałe 30 tysięcy żołnierzy Napoleona.

Taktyka spalonej ziemi – sposób prowadzenia działań wojennych polegający na niszczeniu wszystkiego, co może być przydatne armii wroga, na przykład budynków lub zapasów żywności.

WYPRAWA NAPOLEONA NA ROSJĘ W 1812 ROKU

Przyczyna

- naruszenie przez Rosję blokady kontynentalnej
- dążenie Napoleona do podboju Rosji

Wydarzenie

Wielka Armia Napoleona ponosi klęskę w wojnie z Rosją w **1812 roku**.

Skutek

- upadek Wielkiej Armii
- koniec potęgi Napoleona

Palenie sztandarów to fragment panoramy *Berezyna* autorstwa Wojciecha Kossaka i Juliana Fałata. Na obrazie z 1896 roku przedstawiono moment odwrotu Wielkiej Armii spod Moskwy. Niszczenie sztandarów, uważanych wówczas przez żołnierzy za świętość, rozpoczęto na rozkaz Napoleona. Cesarz nie chciał, aby chorągwie oddziałów dostały się w ręce wroga.

Wyprawa Napoleona na Rosję

LEGENDA

- granice państw na początku XIX wieku
- obszar Francji w 1812 roku
- państwa zależne od Francji
- lenna imperium osmańskiego
- blokada kontynentalna od 1806 roku
- granice Księstwa Warszawskiego w 1812 roku
- granice Związku Reńskiego w 1812 roku
- działania wojsk francuskich w latach 1812–1813
- ważniejsze bitwy
- miejsce zesłania Napoleona w 1814 roku

PRACA Z MAPĄ

1. Wymień miasta, które leżały na drodze pochodu wojsk Napoleona na Moskwę.
2. Podaj miejsca bitew stoczonych przez Francuzów z Rosjanami.

■ Klęska Napoleona

W grudniu 1812 roku Napoleon pospieszenie wyruszył do Paryża, aby zgromadzić nowe wojska. Państwa europejskie ośmielone klęską Francuzów utworzyły kolejną antyfrancuską koalicję. Do porozumienia przystąpiły: Rosja, Prusy, Austria, Wielka Brytania i Szwecja. Tym razem działania wojenne rozgrywały się na terenie Niemiec i Francji. Decydująca bitwa odbyła się w październiku **1813 roku pod Lipskiem** w Niemczech. Przeszła ona do historii jako „**bitwa narodów**”, ponieważ uczestniczyły w niej armie wielu państw. Napoleon poniósł klęskę. Cesarza **zmuszono do abdykacji**, czyli zrzeczenia się korony. Uczestnicy zwycięskiej koalicji potraktowali go jednak łaskawie. Napoleon zachował tytuł cesarski i **został zesłany na wyspę Elbę** u wybrzeży Włoch. Byłemu władcy przyznano dożywotnią pensję, ponadto mógł zatrzymać 400 żołnierzy jako osobistą eskortę.

Napoleon podczas swojego prawie rocznego pobytu na Elbie był władcą tej liczącej 12 tysięcy mieszkańców wyspy.

Inscenizacje historyczne wojen napoleońskich

Wojny prowadzone przez Napoleona do dziś fascynują miłośników historii. W całej Europie powstają grupy rekonstrukcyjne, które zajmują się odtwarzaniem bitew tego okresu. Uczestnicy pokazów mają mundury i elementy uzbrojenia identyczne z tymi używanymi ponad 200 lat temu. Zazwyczaj inscenizacje odbywają się dokładnie w tych miejscach, w których walczone w przeszłości. W największych widowiskach, takich jak bitwa pod Borodino czy pod Lipskiem, bierze udział wiele tysięcy rekonstruktorów. Co roku takie wydarzenia można obserwować też na terenie Polski, między innymi w Gdańsku. Uczestnicy odtwarzają oblężenie miasta przez wojska napoleońskie oraz bitwę morską przy twierdzy Wisłoujście.

Rekonstrukcja bitwy pod Lidzbarkiem Warmińskim, zwanym na początku XIX wieku Heilsbergiem [czytaj: hajlsbergiem], odbywa się co roku na początku czerwca. Kilkuśet pasjonatów historii odtwarza wówczas wydarzenia z 1807 roku, gdy wojska Napoleona toczyły walki o Lidzbark z armią rosyjską.

? W jaki sposób rekonstruktorzy próbują oddać realia czasów napoleońskich?

PODSUMOWANIE TEMATU

TO JUŻ WIEM

1. W 1812 roku Napoleon na czele Wielkiej Armii wyruszył na podbój Rosji. Jedną z przyczyn wojny było łamanie przez Rosję blokady kontynentalnej.
2. Pomimo zwycięstwa w bitwie pod Borodino i zdobycia Moskwy Napoleonowi nie udało się ostatecznie pokonać Rosji i zmusić cara do kapitulacji.
3. Odwrót wojsk napoleońskich zakończył się katastrofą. Większość żołnierzy zginęła w walkach lub wskutek mrozu, głodu i chorób.
4. Po klęsce Napoleona w Rosji państwa europejskie zawiązały nową koalicję. Jej wojska pokonały Francuzów w bitwie pod Lipskiem w 1813 roku. Napoleona zmuszono do abdykacji, po czym zesłano na wyspę Elbę.

SPRAWDŹ SIĘ

1. Powiedz, dlaczego Napoleon w 1812 roku wypowiedział wojnę Rosji.
2. Wyjaśnij, jak zakończyła się wyprawa Wielkiej Armii na Rosję.
3. Podaj, gdzie i kiedy rozegrała się „bitwa narodów”. Wymień jej skutki.
- ★ 4. Na podstawie dostępnych źródeł ustal, który francuski marszałek otrzymał od Napoleona tytuł „księcia Moskwy”. Wyjaśnij, dlaczego cesarz przyznał mu to zaszczytne miano.
5. **Miniprojekt**
Napiszcie list żołnierza, uczestnika wyprawy Napoleona na Rosję, skierowany do rodziny lub przyjaciół. Postarajcie się zawrzeć jak najwięcej informacji. Wspomnijcie o miastach, które udało się Wam zdobyć, stoczonych walkach, nastroju w armii oraz warunkach panujących w Rosji.